

Volik N. The Ukrainian Sisters Servants of Mary Immaculate and Basilian fathers' activity in Canada in 1901–1925. *Вісник Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. Серія Історія*. Вид-полігр.центр «Київський університет», 2018. № 139 (4). С. 19–24.

Іван Кліш

МЕДИКИ І МЕДИЦИНА В ЖИТТІ І ДІЯЛЬНОСТІ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Митрополит Андрей Шептицький упродовж 44 років очолював не тільки Церкву, а й українське суспільство. За титанічні заслуги його визнають етнархом (батьком народу), українським Мойсеєм, Апостолом правди та єдності, який провадив народ дорогою віри та свободи. Він був правдивою «*homo religiosus*» — людиною, яка спроможна заглянути поза межі власного тілесного виміру та віддатися осмисленню трансцендентного, надприродного Божественного буття. Митрополит Андрей — славетний християнський гуманіст ХІХ–ХХ ст., планетарна постать (Кенс, 2015: 22).

Безумовно, як людина духовного сану основні свої зусилля Митрополит Андрей спрямовував саме на духовне виховання, особливо молоді, повчаючи: «Пам'ятайте, що християнське виховання є більшим добром, ніж усе добро світу» (Пастирські послання, 2007: 15). Однак в одному зі своїх пастирських послань до

духовенства й вірних Станиславівської Епархії він вказував: «Мене мусить обходити також і тілесне, фізичне здоров'я Твоє, мій народе рідний» (Твори митрополита, 1935).

Зважаючи на те, що слово Митрополита завжди було вагоме і мало відгук у серцях не тільки серед його пастви, а й загалом у народі, він почасти звертався з Пастирськими посланнями до Божого люду з проблем, що були важливими для збереження народного здоров'я, а також надавали сили недужим, спонукали їх замислитись глибше над своїми стражданнями і переносити їх гідно, по-християнськи. Зокрема, у Посланні «До недужих», оприлюдненому 1 березня 1934 року, Митрополит каже: «Не маючи спромоги стати на ноги прикований до крісла та в неспромозі Вас відвідати, пересилаю Вам отсим письмом найщиріший мій привіт — Архиєрейське благословення — і оттих кілька слів потіхи. Наука Євангелія, що містить у собі правди, Богом об'явлені, має для недужих такі обильні й великопотіхи, що хто тільки перейметься цією наукою, оту потіху знайде. Стане він видіти у своїх, хоч би як великих терпіннях зарядження Справедливого й Милосердного Бога, дане для нашого добра.

...Ваші, дорогі Христові страждальці, терпіння, Ваші недуги й болі та безсонні ночі, якщо тільки Ви ті терпіння по-християнськи зносите, можуть на якійсь таємничій вазі Божого милосердя стягати Божу ласку і на інших, на наших братів... Бог допускає на нас терпіння, недуги, тілесну неміч, тяжкі нераз болі, прикрі хірургічні

операції з любови до нас і для нашого добра. Бо нам терпіння, недуг майже потрібно, і то не тільки майже потрібно, але й усе треба; без них могло б наше життя відступити від Божого закону і ми могли би пропасти навіки» (1934 р., березня 1. Львів. Із пастирського послання митрополита Андрея «До недужих») (Пастирські послання, 2007).

Окрім цього, Владика звертався до вірних і з більш предметними посланнями, що стосувались здорового способу життя, викорінення шкідливих звичок. Такими, зокрема, були послання «Здоровля тіла», «Нам треба дбати об Здоровлє тілесне. Нечистота і п'янство нищить Здоровлє» (Пастирські послання, 2007).

У цих посланнях Митрополит стверджував, «що лишень народи здорові і фізично сильні можуть бути щасливі». Також у цих посланнях значна увага звертається на дотримання моральних засад християнського життя, вказуючи на те, що «здоровля і мораль так тісно між собою сплетені, що одно залежне від другого». Одним із важливих аспектів цього послання є викорінення пияцтва серед народу. Митрополит наголошував: «Ви, мої Браття хлібороби, — ви, що в деяких сторонах марнуєте ще майно і здоровля на горівку, — покиньте її! Будьте тверезі! Закладайте у своїх селах брацтва тверезости! Пам'ятайте, що пияцтво нищить здоровля і підкопує добробут, — а до того ще й стягує Божу кару. Нарід моральний, — фізично сильний, здоровий і тверезий, — при своїй усильній праці та ласці Божій, легко здобуває собі, навіть серед важких відносин, економічний

добробут; — доробляється маєтку, стає заможним...» (Твори митрополита, 1935).

Зважаючи на велику тогочасну проблему розповсюдження захворюваності на висипний тиф, Митрополит звернувся зі спеціальним посланням «В справі побоювання п'ятнистого тифу» (Тенер, 1991), у якому на основі епідеміологічного підходу навчав людей, як вберегтися від цієї небезпечної недуги та попередити її розповсюдження.

Однак Митрополит Андрей не тільки словом сприяв покращенню здоров'я ввіреного йому народу. Його щедра благодійна діяльність охоплювала підтримку закладів охорони здоров'я, фінансування медичних ініціатив і сприяння розвитку медичної науки. Одним із найвизначніших досягнень Митрополита Шептицького в медичній сфері стало створення лікарень та сиротинців, які працювали під патронатом церкви. Особливу увагу Митрополит приділяв доступу до медичної допомоги для малозабезпечених верств населення, зокрема в сільській місцевості. Його підтримка медичних установ передбачала не лише фінансову допомогу, а й організацію навчання для лікарів і медсестер.

Визначною подією меценатської діяльності Митрополита стало заснування у 1903 р. «Народної лічниці» — медичної установи для мешканців Львова та Галичини, яка впродовж декількох десятиріч років надавала «безплатну поміч лікарську убогим хворим без різниці народности і віросповідання». Лічниця проіснувала впродовж 1904—

1944 рр. та відновила свою діяльність вже після проголошення Незалежності України.

Задум створення у Львові добродійної медичної установи виник ще у 1902 р. за ініціативи відомого лікаря Євгена Озаркевича (Благодійна установа, 2015). На його заклик про створення такого закладу відгукнулися українські громадські товариства й організації та патріотично налаштовані діячі медицини, науки, культури, юристи, священники та лікарі (Кіцера, 2004). На загальних зборах засновників у січні 1903 р. установі надали назву «Народна лічниця», ухвалили статут товариства та надіслали його на затвердження до австро-угорського намісництва у Львові (Кіцера, 2004). Опікуном лічниці запросили Митрополита Андрея Шептицького, який прийняв покровительство над нею та передав й обладнав за власний кошт дім, споруджений на узбіччі Святоюрської гори. Так у цьому будинку на вулиці Петра Скарги, 4 виникла перша лікарня-амбулаторія. «Заходами д-ра Євгена Озаркевича в 1903 р. засновано добродійне лікарське товариство «Народна Лічниця». Тоді Митрополит Андрей добродушно віддав у користування свою реальність коло площі св. Юра і власним коштом 7,000 корон гарно відновив дім, де товариство «Народної Лічниці» могло розпочати вже в 1903 р. свою корисну діяльність». 22 вересня 1903 р. під патронатом Митрополита Андрея відбулося урочисте посвячення та відкриття «Народної лічниці», директором якої став Євген Озаркевич. Після урочистих заходів з приводу відкриття на святковому обіді Андрей Шептицький

виголосив промову (Надрага, 2003; Надрага, 2015). На святковий обід після посвячення він запросив до своєї палати соймових послів, представників крайової влади й українських організацій та з'ясував присутнім культурно-гуманітарне значення установи «Народна лічниця» для «нижчого і страждаючого» людства без різниці народности... В домі було 11 кімнат, дві ждальні для хворих, 4 ординаційні кімнати, операційна зала, лікарська канцелярія та кімната для Сестер Службниць, які виконували допоміжну працю в лікарні. У бічному крилі будинку були кімнати для служби та кухні. Знаменито були уряджені каналізація і вентиляція, а також водопроводи з холодною і теплою водою. На ті часи це була люксова устаткована мала поліклініка. Ця поліклініка була для вбогих, без огляду на національність і віровизнання, а лікарську допомогу давали всім безкоштовно. Туди приходили українці, поляки, євреї та хворі інших національностей» (Пундій, 1989). У 1904 р. «Народна лічниця» вже мала чотири поліклінічні відділи: інтерністичний та педіатричний, хірургічний, окулістики та гінекологічний. У 1905 р. був утворений дерматологічний відділ та пізніше — вушний (Кіцера, 2004). Найкращим доказом необхідности відкриття такої установи було те, що вже у перший рік існування медичну допомогу в її стінах отримало понад три тисячі хворих. У 1908 р. у лічниці працювало дев'ять лікарів. Завдяки їх благочинній та самовідданій праці та постійній матеріальній підтримці Митрополита Андрея лічниця розвивалася з кожним роком. Під час

Першої світової війни більшість лікарів «Народної лічниці» було мобілізовано. На базі медичного закладу російські окупаційні війська облаштували невеликий військовий шпиталь. При відступі зі Львова вони забрали зі собою більшість обладнання, інструменти та білизну (Благодійна установа, 2015; Кіцера, 2004). Др. Євген Озаркевич намагався відновити роботу лікарні, але через хворобу не встиг цього завершити. Після смерті Є. Озаркевича директором лічниці був др. Броніслав Овчарський, після війни — єпископ Й. Боцян (1918–1919) та прелат Л. Куницький (1919–1921). Наступними директорами «Народної лічниці» були відомі лікарі та громадські діячі (С. Дрималик, М. Вахнянин, І. Куровець). Вони самовіддано працювали на покращення роботи медичної установи, поліпшували матеріально-технічну базу закладу, залучали до праці на громадських засадах або за символічну плату кращих українських лікарів і студентів медицини (Благодійна установа, 2015). У квітні 1922 р., згідно із внесеними змінами до статуту «Народної лічниці», було відкрито стаціонарне відділення. Лічниця і надалі надавала допомогу амбулаторним хворим.

Після війни в її стінах розташувалася «Порадня для матерів», яка згодом, завдяки благодійній підтримці Митрополита, отримала окреме приміщення на вул. Ходоровського (До 75-річчя порадни матерів, 1994).

З кожним роком лічниця завойовувала щораз більше довіри серед населення міста: невпинно зростала кількість хворих, які

зверталися по медичну допомогу, не лише серед українців, а й представників інших національностей. Тому постала нагальна потреба побудови повноцінного шпиталю. У 1929 р. з нагоди 30-річного ювілею перебування Андрея Шептицького на Митрополичому престолі зібранням інтелігенції та представників громадських організацій Галичини було ухвалено, що найкращим пошануванням Митрополита буде побудова лікарні, яка носитиме його ім'я. Заклики на пожертви для будівництва нового шпиталю знайшли щирі відгуки серед української громади. Митрополит закупив ділянку при вул. Скарги ч. 4, та пожертвував 5,000 дол. на цю будову. Цей княжий дар Митрополита Андрея і попередні заощадження дали можливість розпочати будову шпиталю, а 14 вересня 1930 р. уже відбулося врочисте посвячення наріжного каменя, яке довершив особисто Митрополит Шептицький (Надрага, 2015; Пундій, 1988; Пундій, 1989). Зведення та облаштування шпиталю тривало до 1937 р. У березні 1938 р. «Український шпиталь імені Митрополита Андрея Шептицького» був придатний для відвідування. Триповерховий будинок шпиталю був розрахований на сто ліжок. У квітні 1938 р. шпиталь розпочав надавати медичну допомогу. Вже 11 квітня 1938 р. було прийнято перших хірургічних хворих, яких прооперовано наступного ж дня (Благодійна установа, 2015). «В неділю 10 ц. м. о год. 12 в полудне сталося у Львові велике діло, зайшла рідка і справді надзвичайна подія, відкрито цілковито викінчений і внутрі уладжений Український шпиталь

ім. Митрополита Шептицького. Свято відкриття відбулось скромно і тихо, без ніякої попередньої голосної реклами...». Це «скромне» свято запало глибоко в пам'ять кожного присутнього, а зокремо радувало серця та сповняло до деякої міри й почуттям професійної та національної гордості українських лікарів, а ще більше тих нечисленних лікарів-ординаторів амбулаторії, а пізніше поліклініки т-ва «Народна Лічниця», які своєю безкорисною і жертвенною працею не лише несли безплатну допомогу бідному населенню міста Львова та бідним селянам краю, але також при тому з дрібних одноразових добровільних датків створили найбільший фонд на будову українського шпиталю» (Надрага, 2003). Після відкриття стаціонарного відділення значно зросла кількість амбулаторних хворих. Збільшилося відвідування рентгенологічного відділення та лабораторії, які не мали можливості повноцінно функціонувати через брак приміщення. На допомогу прийшли монахи Студійського ордену. Розуміючи потреби українських лікарів, отці Студити поступово передавали приміщення свого монастиря для облаштування терапевтичного, хірургічного, педіатричного, неврологічного та стоматологічного кабінетів, аналітичної лабораторії та кабінету рентгенографії (Благодійна установа, 2015). У липні 1938 р. Свято-Успенська лавра Студійського Уставу замовила в фірмі «Сіменс» терапевтичний апарат найновішого зразка з усіма комплектуючими на суму 33 000 злотих (Благодійна установа, 2015). «На загальних зборах «Народної Лічниці» 13-го травня 1939 р.

д-р Т. Бурачинський зложив звіт, який показав, що на будову Українського Шпиталю ім. Митр. Шептицького, величиною на 100 ліжок, видано 572,555 зл., а на устаткування і лікарські приладдя — 140,175 зл., — разом 712,730 злотих. Площу і партеровий дім подарував Митр. Шептицький. Лише за дев'ять місяців 1938 р. відвідування шпиталю склало 52,404 пацієнти (Благодійна установа, 2015).

Повноцінній роботі шпиталю завадила Друга світова війна. У 1944 р. його перетворили на 3-тю міську лікарню та поліклінічне відділення, які функціонували впродовж 48 років. Український Шпиталь ім. Митрополита Андрея Шептицького відновив свою діяльність із встановленням Незалежності України. 4 січня 1992 р. він почав свою роботу у режимі стаціонару на 80 ліжок для терапевтичних і неврологічних хворих. У 2000 р. на фасаді шпиталю помістили меморіальну дошку Митрополиту Андрею Шептицькому (Благодійна установа, 2015). Особливістю цього благочинного медичного закладу і сьогодні залишається дотримання головної ідеї його покровителя щодо основного принципу діяльності установи — забезпечення цілісної медичної опіки найменш захищеним верствам населення. Відтак Український Шпиталь імені Митрополита Андрея Шептицького став символом поєднання духовного і фізичного здоров'я, символом посвяти, служіння і любові до ближнього (Мудрий, 1938; Пундій, 1994; Рудень, 2001).

Митрополит Андрей Шептицький також відігравав важливу роль у популяризації профілактики захворювань і поширенні знань про гігієну серед населення (Королевський, 2014). Його діяльність у цій сфері була частиною ширшої соціальної місії, спрямованої на покращення умов життя українського народу, особливо в умовах поширення інфекційних хвороб і низького рівня обізнаності про медичну профілактику.

В умовах частих епідемій туберкульозу, тифу, холери та інших інфекційних хвороб Митрополит активно сприяв організації заходів для їхнього запобігання. За його ініціативи:

- створювалися карантинні зони під час спалахів епідемій;
- організовувалися мобільні медичні бригади для вакцинації населення;
- фінансувалися закупівлі ліків і дезінфекційних засобів.

Митрополит особисто звертався до лікарів і місцевих громад із закликом упроваджувати профілактичні заходи та дотримуватися санітарно-гігієнічних норм. Розуміючи, що одна з головних причин поширення захворювань — недостатня обізнаність населення про елементарні правила гігієни, він ініціював програми санітарно-просвітницького навчання, які включали:

- видавництво брошур і пам'яток про гігієну, догляд за дітьми, чистоту в оселях і дотримання правил особистої гігієни;

- організацію курсів і лекцій для сільського населення, де навчали основ санітарії та способів запобігання поширенню інфекцій;
- освітні програми для молоді, які проводилися в школах і громадських центрах.

Особливу увагу Андрей Шептицький приділяв охороні здоров'я дітей і матерів. У сиротинцях, що працювали під його патронатом, велика увага приділялася правильному харчуванню, гігієні та вакцинації дітей. Крім того, у медичних закладах, які він підтримував, вагітним жінкам і молодим матерям надавали поради щодо догляду за новонародженими.

Шептицький фінансував будівництво лазень і громадських пунктів дезінфекції, особливо у сільській місцевості, де доступ до таких послуг був обмежений. Це сприяло зниженню рівня інфекційних захворювань і покращенню санітарних умов у громадах. Митрополит підкреслював, що турбота про здоров'я — це не лише медична, а й моральна відповідальність кожної людини. У своїх пастирських листах і проповідях він наголошував на тому, що дотримання чистоти та здорового способу життя є проявом любови до Бога і ближніх.

Завдяки ініціативам Андрея Шептицького в сфері профілактики захворювань і поширення гігієнічних знань, у багатьох громадах Західної України було покращено санітарні умови життя. Його діяльність стала прикладом того, як соціальні та медичні ініціативи

можуть поєднуватися з духовним лідерством, формуючи відповідальне ставлення до здоров'я в суспільстві, його діяльність стала важливим внеском у розвиток системи громадського здоров'я і збереження життя тисяч людей.

Розуміючи свою місію у тогочасному суспільстві, Митрополит Андрей відіграв надзвичайно важливу роль у боротьбі з епідеміями, які періодично охоплювали нашу територію у першій половині ХХ століття (Медики і медицина, 2015; Пундій, 1988). У періоди поширення небезпечних інфекційних хвороб, таких як туберкульоз, тиф, холера, іспанський грип, він виявляв активну участь, спрямовуючи зусилля на порятунок життя та поліпшення санітарного стану серед українського населення. Зокрема, Митрополит мобілізував ресурси Церкви для організації медичної допомоги в найбільш постраждалих регіонах. Він:

- створював мобільні медичні бригади, які працювали у віддалених селах, де бракувало лікарів;
- забезпечував медичні установи необхідними медикаментами, обладнанням і дезінфекційними засобами;
- фінансував лікування найбільш вразливих верств населення.

Під час спалахів епідемій Андрей Шептицький ініціював створення карантинних зон у районах із високою захворюваністю. Такі зони передбачали ізоляційні приміщення для хворих, пункти дезінфекції та тимчасові лікарні. Митрополит також жертвував значні кошти на боротьбу з епідеміями. За його рахунок закуповували ліки,

фінансували зарплати медичному персоналу та організували харчування для хворих. Дуже важливим було те, що Митрополит Андрей був одним із перших, хто активно підтримував вакцинацію як метод запобігання епідеміям. Він організував кампанії з вакцинації, під час яких медики надавали населенню необхідні щеплення. Також Митрополит проводив масштабну просвітницьку діяльність. За його ініціативи видавалися брошури та проводилися лекції про важливість гігієни, чистоти питної води, правильного харчування та інших профілактичних заходів. Особливу увагу було звернуто на допомогу дітям, сиротам, літнім людям і бідним, які були найбільш уразливими до інфекційних хвороб. У його сиротинцях і притулках хворі отримували медичний догляд і повноцінне харчування. Доходило й до того, що Митрополит залучав священників і монахів до боротьби з епідеміями. Вони працювали як волонтери в лікарнях, допомагали доглядати за хворими та підтримували моральний дух населення. У своїх посланнях до духовенства і мирян Митрополит наголошував, що допомога хворим і боротьба з епідеміями є важливим християнським обов'язком. Він закликав до милосердя, солідарности та самопожертви заради порятунку ближніх. Завдяки зусиллям Андрея Шептицького вдалося суттєво зменшити рівень смертності під час епідемій і покращити санітарний стан у багатьох громадах краю. Його діяльність стала прикладом ефективної організації медичної допомоги в кризових умовах і гармонійного поєднання духовного лідерства з практичною допомогою людям, демонструючи,

як Церква може відігравати ключову роль у збереженні здоров'я та життя своїх вірян навіть у найважчі часи.

Ще одним важливим аспектом багатогранної діяльності Митрополита Андрея була підтримка медичної освіти, позаяк він розумів, що без підготовки лікарів з талановитої молоді подальшого розвою медицини в краї годі чекати (Пундій, 1989). Тому його зусилля були спрямовані на забезпечення високого рівня підготовки медичних фахівців, які могли б ефективно працювати в умовах складної соціально-економічної ситуації, що панувала в Галичині. Тому Митрополит Андрей Шептицький активно сприяв здобуттю медичної освіти українською молоддю. Він виділяв стипендії талановитим студентам, які навчалися у провідних медичних закладах Австро-Угорщини, Німеччини, Польщі та інших європейських країн. Особливу увагу Митрополит приділяв підтримці студентів із малозабезпечених родин, надаючи їм фінансову допомогу для оплати навчання, проживання та придбання навчальних матеріалів.

За ініціативи Андрея Шептицького організовувалися медичні курси, які готували медсестер, акушерок та санітарів. Ці курси проводилися в лікарнях, сиротинцях і навчальних закладах, що перебували під його патронатом. Навчання передбачало як теоретичну підготовку, так і практичні заняття, що дозволяло випускникам швидко долучатися до медичної роботи. Митрополит також сприяв розвитку спеціалізованої медичної освіти. Наприклад,

він підтримував навчання лікарів у галузі боротьби з інфекційними захворюваннями, туберкульозом та дитячими хворобами, які були найбільш нагальними проблемами того часу. За сприяння Митрополита організовувались медичні семінари та конференції, які були платформою для обміну досвідом між лікарями та вченими. Він забезпечував фінансову підтримку цих заходів, що сприяло підвищенню рівня професійної кваліфікації медичних працівників. Зважаючи на велику проблему з доступом до сучасної літератури з медицини, Митрополит підтримував видання навчальних посібників і брошур із медичної тематики, які використовувалися в процесі навчання. Ці матеріали сприяли підвищенню рівня знань як студентів, так і населення загалом, оскільки часто мали і просвітницький характер. Знаючи, яким є дефіцит лікарів, Митрополит Андрей закликав українських лікарів, які здобули освіту за кордоном, повертатися на батьківщину та працювати в українських громадах. Для цього він створював умови, які дозволяли молодим фахівцям застосовувати свої знання на практиці, зокрема забезпечував їх робочими місцями в Народній лікарні у Львові та інших медичних установах.

У своїх зверненнях до студентів і лікарів Шептицький наголошував на важливості дотримання етичних принципів у медичній професії. Він закликав медиків ставитися до своєї роботи, як до служіння ближньому, керуватися милосердям, повагою до людської гідності та професійною відповідальністю.

Діяльність Андрея Шептицького у сфері підтримки медичної освіти сприяла формуванню покоління українських медичних фахівців, які зробили значний внесок у розвиток охорони здоров'я. Його підхід до освіти базувався на поєднанні високих професійних стандартів із християнськими цінностями, що залишається актуальним і в сучасному світі. Це стало важливим елементом ширшої місії Митрополита з допомоги українському суспільству, заклавши фундамент для розвитку медичної науки та практики в Україні.

Багатогранна діяльність Андрея Шептицького заклала основу для розвитку системи охорони здоров'я в Україні. Його ініціативи сприяли не лише покращенню матеріального забезпечення лікарень, а й підвищенню культурного рівня суспільства в питаннях здоров'я. Завдяки інноваціям Андрея Шептицького в охороні здоров'я вдалося створити ефективну модель медичної допомоги, яка базувалася на поєднанні духовного та медичного служіння. Його діяльність стала прикладом того, як організація медичних послуг може бути гнучкою, доступною й одночасно високоякісною.

Митрополит Андрей Шептицький залишається прикладом того, як релігійний лідер може гармонійно поєднувати духовне служіння з активною соціальною роботою, спрямованою на поліпшення умов життя свого народу. Його внесок у медицину є неоціненним і актуальним в сучасному контексті розвитку охорони здоров'я. Спадок Митрополита Андрея, залишений своїм нащадкам, продовжує надихати сучасні покоління лікарів і науковців. Його підхід до

охорони здоров'я показує, що турбота про людей вимагає не лише матеріальних ресурсів, а й гуманності, співчуття та віри в силу добра.

ЛІТЕРАТУРА

Андрей (Шептицький) Життєпис [Електронний ресурс]. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B9_%28%D0%A8%D0%B5%D0%BF%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%29#.D0.96.D0.B8.D1.82.D1.82.D1.94.D0.BF.D0.B8.D1.81.

Благодійна установа Шпиталь ім. Митрополита Андрея Шептицького. Історія [Електронний ресурс]. URL: <http://spital.org.ua/history/>

До 75-річчя поради матерів у Львові / Б. Надрага, О. Надрага, Л. Козицька, С. Ткаченко. *Лікарський вісник*. 1994. Рік XLI. Ч. 3. С. 185–186.

Кенс А.-М. Цінність та гідність людського життя у морально–пасторальній спадщині митрополита Андрея Шептицького. *Матеріали 76-ї загальноуніверситетської студентської наукової конференції «Досягнення сучасної медицини»*. Львів, 16–17 квітня 2015 р. Львів, 2015. С. 281–282.

Кіцера О. Митрополит Андрей Шептицький і «Народна лікарня». *Лікарський збірник*. Нова серія. Львів; Чикаго, 2004. Т. 13. С. 66–74.

Королевський К. Митрополит Андрей Шептицький (1865-1944) / пер. з фр. Я. Кравець. Вид. 2-ге, виправл. Львів: Свічадо, 2014. 490 с.

Матлашенко Н. «Народна лічниця — перша українська лікарня в Галичині [Електронний ресурс]. URL: <http://fp.com.ua/articles/narodna-lichnitsya-persha-ukrayinska-likarnya-v-galichini/>.

Медики і медицина в житті та діяльності Митрополита Андрея Шептицького (До 150-річчя від дня народження): бібліогр. покажчик / уклад.: М. С. Надрага, О. М. Кріль, С. В. Васільєва, Л. С. Метельська; наук. ред. А. В. Магльований; Львів. нац. мед. Ун-т ім. Данила Галицького, Наукова бібліотека. Львів, 2015. 93 с.

Митрополит Андрей Шептицький [Електронний ресурс]. *Центральний Державний історичний архів України*, м. Львів. URL: <http://tsdial.archives.gov.ua/?url=/gallery/gallery1/>.

Мудрий В. Роля Митрополита А. Шептицького в громадському житті: доповідь, виголошена на конференції НТШ в честь Митрополита 14 травня 1960 року. *Український шпиталь Народньої лічниці ім. Митрополита Шептицького*: пропам'ятна книжка з нагоди відкриття. 2-ге вид. Львів, 1938; Чикаго: Медичний архів і бібліотека УЛТПА, 1980. С. 68–73.

Народна лічниця [Електронний ресурс]. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%>

В0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%BB%D1%96% D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F.

Надрага Б. Митрополит Андрей Шептицький — доброчинець. *Український інформаційний бюлетень здоров'я*. Львів, 2002. Вип. 2. С. 11.

Надрага Б. Шпиталь на схилах Святоюрської гори [До 100-річчя «Народної лікарниці»]. *Народне здоров'я*. 2003. Вересень (№ 9). С. 1–2.

Надрага М., Васільєва С. Митрополит Андрей Шептицький і медицина: задуми, проекти та їх реалізація. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2015. № 7. С. 119–134.

Пастирські послання: зб. у 4 кн. / Митрополит Андрей Шептицький; Постуляція для справи беатифікації і канонізації слуги Божого Андрея Шептицького (Рим–Львів), Центр. держ. іст. архів України (Львів). Львів : Артос, 2007 – 2013. (Документи і Матеріали 1899–1944).

Пундій П. Опіка митрополита Андрея Шептицького над народним здоров'ям. *Український медичний архів*. 1988. Ч. 12: Світлої пам'яті Д-ра Бориса Филипчака (1907–1988) лікаря-хірурга і заслуженого мецената української культури. С. 154–158.

Пундій П. Піклування митрополита Андрея Шептицького народним здоров'ям. *Сучасність*. 1989. Ч. 11. С. 63–69.

Пундій П. «Тим тривкіші підвалини, чим довше вони будовані». Опіка Митрополита Андрея Шептицького народним здоров'ям. Народне здоров'я. 1994. Листопад (№ 16–17). С. 2.

Рудень В. Організація та діяльність Народної лікарни ім. Митрополита Андрія Шептицького у Львові в 1903-1939 рр. *Аганіт*. 2001. № 13. С. 53–56.

Тенер Т. Дистрикт Галичина. *В справі поборювання п'ятнистого тифу. Письма-пошання (1939–1944 рр.)*. Львів, 1991. С. 2917.

Твори митрополита Андрея Шептицького. Пастирські послання до духовенства й вірних Станиславівської Епархії (1899–1904) / Митрополит А. Шептицький. Львів, 1935. 252 с.

Цегельський Л. Митрополит Андрей Шептицький. Короткий життєпис і огляд його церковно-народної діяльності. Львів: Місіонер, 1995. 78 с.

Леся Алексієвець

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЛЮБОМИРА КРУПИ

Великі істини незмірно прості. Життя дарує їх крізь Людей. У їх вустах та діях вони звучать, нагадуючи кожному про сокровенні скарби — людяність, чесність, радість діяльності, праці, прийняття зовнішніх реалій та творення нового простору, наскрізно пройнятого